

Wie is van welke Tuttel-'tak'?

De familienaam Tuttel is vrij zeldzaam en taalkundig gezien, kennelijk van hoge ouderdom. **Bij de nationale volkstelling van 1947 droegen slechts 27 personen de familienaam Tuttel.** Daarvan woonden er 14 in Friesland, 1 in Gelderland, 1 in Amsterdam, ook nog 5 elders in Noord-Holland en 6 in Overijssel. Ik weet zeker dat in Overijssel toen een 'tak' in Twente zat. In Almelo: mijn vader en moeder, ik als oudste kind (geboren in 1943) en m'n zusje uit 1946. In 1949 kwam er nog een zusje bij. Verder moet vader Harmen een broer Henk gehad hebben, die 'we niet kennen mochten'. Volgens de overgeleverde verhalen waren de Almelse Tuttels in principe afkomstig uit Friesland, maar van origine kwam de familie uit de Kop van Overijssel.

Het volgende is bekend (en op internet na te zoeken). In de 17de, 18de en 19de eeuw woonden en werkten **Tuttelfamilies in en om Steenwijk**. Bij de 'volkstelling 1748' in het 'Kwartier van Vollenhove' zijn twee huisgezinnen geregistreerd: dat van Elisabeth Evenhuis, weduwe van Jacobus Tuttel, met 3 zoons en een kostganger, wonend in de Oosterstraat, Oosterkluft van de Stad Steenwijk en dat van Jan Tuttel en Maria Michiels, met een zoon Hendrik (ouder dan 10 jaar) en 3 dochters jonger dan tien jaar. Dit gezin woonde in het Schoutambt Steenwijk, te Zuitveen (lees: Zuidveen), Westerkluft. Dit stel vertrok kort daarop naar Friesland om door te gaan met vervenen (zie verderop bij het verhaal van 'de Gietersen').

In Steenwijk is nog een '**mr. Hillebrand Tuttelstraat**', genoemd naar de toenmalige stadssecretaris en burgemeester (1710-1774). In de 19de eeuw floreerde de familie verder, waaronder een Jacob Hillebrand Tuttel die van 1821 tot zijn dood in 1824 notaris was, kantoorhoudend te Giethoorn. De Steenwijk-tak telde slechts vier personen: Elisabeth (overl. 1854), die Jacobus Hillebrand (overl. 1824), zijn vrouw Petronella (hertrouwd in 1825, maar kinderloos gestorven in 1859) en Johanna Margrieta (overl. 1833).

Een ander deel van die **Tuttel-familie in de Kop van Overijssel** hield zich **bezig met vervenen**. Dat wil zeggen, het zal een combinatie van landbouw en vervening geweest zijn. Toen de lage venen van De Wieden en De Weerribben uitgeveend raakten, trok een groot aantal verveners en turfgravers uit de Kop van Overijssel naar de noordelijker gelegen Friese veenstreken, waar nog werk genoeg was. Deze volksverhuizing vond plaats vanaf de 17de eeuw, maar de grote migratiegolf in de tweede helft van de 18de eeuw is door dr. Jochem Kroes beschreven in het boek '**De Gietersen in Friesland**' (uitg. Fryske Akademy, Ljouwert 1996).

Deze uit **NW.Overijssel afkomstige veenbazen (de 'Gietersen')** maakten nogal wat los. Ze introduceerden een nieuwe vorm van turfgraven, 'het slagturven' en ze hielden sterk vast aan hun eigen 'Gieters' dialect in Friesland. **Bij die groep mensen** zat in 1748 **de eedergenoemde Tuttel-familie uit Zuidveen bij Steenwijk**, n.l. Hendrik Jans Tuttel (geboren vóór 1738) met zijn ouders Jan Tuttel en Maria Michiels en de andere kinderen Jantje, Femmigje en Annigje.

Die **Tuttel-tak** heeft zich daar uitgebreid en de spruiten daarvan leven grotendeels nog **in Friesland** (Drachten, Leeuwarden, Heerenveen). Sieb (zoon van Henk Tuttel) meldde zich al eens per e-mail. Vermoedelijk hebben enkele ondernemende leden van de familie in de loop der tijden hun heil ergens anders gezocht., want de vervening in de Friese Wouden kwam ook een keer aan zijn eind. Bijzonder is wel dat leden van de daar levende Tuttel-tak akelig goed zijn in korfbal. Ik ben tijdens mijn werk in het nationaal park Drents-Friese Wold door de Friezen en Stellingwerfers wel eens raar aangekeken, omdat zij alleen 'die andere Jan Tuttel' (de fameuze korfballer) kenden. En toen dook ik daar op in het Drents-Friese grensgebied. En er zijn notabene maar twee typen in heel West-Europa, die Jan Tuttel heten!

Eind 19de eeuw, begin 20ste eeuw duiken **Tuttels in Almelo** op, te weten Jan (overl.1906), Jan Harmens (overl.1913), Jentje (overl. 1918) en Harmen Hendriks Tuttel (overl.1920). In 1899 trouwen in Stad Almelo ene Zwaantje Webbinck (geb. 1872 in Ambt Almelo) en Jan Harmens Tuttel (geb. circa 1869 te Tjalleberd/Fr.) met elkaar. Jan Harmens was een zoon van Harmen Hendriks Tuttel en Jentje Jans Krikke.

Dat Almeloze huwelijk leverde twee zonen op: Harmen Tuttel (geb. 1900, overl. 1978) en een Henk of Hendrik (geen gegevens bekend, vroeg overleden?). Harmen Tuttel trouwde in Almelo met Hilke de Vries. Ze kregen drie kinderen: Jan, Hermine en Marianne. Die Jan is de schrijver van dit verhaal en is genoemd naar zijn grootvader. Van die drie woont alleen Marian nog in Almelo (familienaam Vreeswijk). Hermine heeft de familienaam Schiereck en woont in Dordrecht. Mijn vader verhaalde vroeger geregeld over de 'Gietersen' in Friesland, vooral te Tjalleberd en Tijnje. Die 'link' lag dus vooral in de mondelinge overlevering.

En om het verhaal af te maken: Jan trouwde te Hengelo met Annelies van den Berg. Deze Jan werkte en woonde intussen al in Eelde (Dr.), wat nog steeds de domicilie is. Dit huwelijk bracht twee kinderen voort: Han Robert (geb.1968) en Inge Karen (geb.1971). Inge draagt nu de familienaam Boerma, heeft 2 kinderen Simon en Manon en woont en werkt te Tiel. Han is met zijn vrouw na een buitenlandse periode neergestreken in –notabene- Almelo. En daar wonen nu ook de kleinste Tutteltjes, Denise en Victor. Oftewel: de enige mannelijke telg uit de 20ste eeuwse Almelo-tak van de Tuttels, is nu grootvader van vier kleinkinders. **In Overijssel is Victor Tuttel de jongste naamdrager. (Opa) Jan Tuttel is dus de jongste (en enige) naamdrager in Drenthe.**

Het is bekend dat er **in Noord-Holland een aantal Tuttels** wonen. Ergens begin jaren tachtig logeerden we bij vrienden in Alkmaar. Ze vroegen enigszins 'schichtig' of wij daar in de buurt ook familie hadden. Na het ontkennend antwoord lieten ze de Alkmaarse Courant zien, met een overlijdensadvertentie van ... Jan Tuttel. Een hele rare gewaarwording, als je ook zo heet! Jaren later durfde ik pas contact op te nemen met de weduwe, in Edam dacht ik. Dat contact is later verwaterd, vermoedelijk door verhuizingen hier en daar.

En toen... mailde **Sydney Tuttel** op 23 oktober 2003 een **vervolg van het Noord-Hollandse Tuttel-verhaal**. Dat luidt als volgt. De genoemde Jan Tuttel, wiens overlijdensbericht ik las, is de grootvader van Sydney. Oma Trien Tuttel leeft nog en woont in Alkmaar. Jan en Trien kregen de dochters Wousje, Gerda en de zonen Bauk en Johan. Gerda is verhuisd naar Suriname en heeft twee dochters. Wousje is getrouwd met E. Bosma en beiden zijn eveneens in het rijke bezit van twee dochters. Beide naamdragers, de zonen Johan en Bauk zijn getrouwd. Bauk heeft een dochter. Johan is getrouwd met Mariëtte Boots. Zij kregen twee kinderen, dochter Sanne Carolien en zoon Sydney Tuttel. Sanne is getrouwd en haar zoon heet Martijn Mulder. Sydney heeft ook een zoon, Merlijn Tuttel. Al met al wonen er acht Tuttels in Noord-Holland.

De **jongste Tuttel-naamdrager in Noord-Holland is** op dit moment dus **Merlijn Tuttel**, die met vijf familieleden in Alkmaar woont.

Tot slot de **taalkundige verklaring van de naam**.

De oudste schrijfvorm schijnt Theutilo te zijn, wat afkomstig is van één van de oude Germaanse stammen, genaamd Thiad (De namen afgeleid van deze stam kennen wel 15 verschillende schrijf- en uitspraakvormen). Theutilo is afgesleten tot Tuttel, met die -el van dat -ilo, wat een z.g. vlevorm is van de oude naam. Tuttel had in de oeroude Germaanse taal de betekenis van 'zoon van het volk c.q. zoon van de stam'. De naam is echt zeldzaam in Noordwest-Europa. Er zijn alleen Tuttel-families in Nederland, niet in omliggende landen. Tijdens een studie naamkunde aan de Letterenfaculteit van de RuG is dat uitgezocht. Alle Angelsaksische Tutttles (in Amerika weer verbasterd tot Tuttel of Tuttell) stammen af van Engelse Viking- en Normandische namen (Thurkle, Toothill, Thortkettle e.d.).

Uit Amerikaanse immigratiegegevens blijkt bijvoorbeeld, dat er 3x een Tuttel-naam is geregistreerd van Britse emigranten, die in de periode 1851-1891 per schip in New York aankwamen en notabene bij een lading Ierse emigranten uit de periode 1846-1851.

Jan Tuttel (tekstversie februari 2004)

www.tuttel.com